

Naujosios Zelandijos lietuviai vakar ir šiandien

Deimantė ŽUKAUSKIENĖ

Naujoji Zelandija prieš 15 metų buvo pripažinta gražiausia pasaulio valstybe. Šalis turi neprilygstamą geografinę, biologinę įvairovę: dangų siekiantys ugnikalniai, karštosios versmės, pribloškiantys fiordai su jaukiais slėniais, kriokliai, upės, turkio spalvos ežerai, niekur kitur neregėta augalija ir gyvūnija, tankūs miškai, balto smėlio paplūdimiai. Jaukūs ir įdomūs Naujosios Zelandijos miestai, spalvingi kaimai ir saviti gyventojai.

Pirmieji lietuviai, daugiau pavieniai asmenys, užklydo į Naująją Zelandiją dar 19 a. pabaigoje. Lietuvių enciklopedijoje[1] rašoma, jog 1888 m. čia atvyko Jurgis Šeižys iš Šikšnionių kaimo netoli Joniškio. Atvykęs lietuvis čia užsiėmė gyvulininkyste bei gintaro rinkimu. 1926 m. Oklande apsigyveno ir du lietuviai jūrininkai R. Raudonis ir J. Vosyliūnas. Abu sukūrė mišrias šeimas, kurį laiką dar palaikė ryšį laiškais su Lietuvoje likusiais giminaičiais.

Politinių emigrantų banga po II pasaulinio karo atplukdė lietuvius į Naująją Zelandiją. Atvykę iš Vokietijos bei Austrijos pabėgėlių stovyklų lietuviai buvo apgyvendinti Pahiatua stovykloje, o iš jos vėliau pagal sutartį su šalies valdžia perkeltieji asmenys paskirstyti po Naująją Zelandiją dirbti dvejus metus. 1949–1950 m. Naujojoje Zelandijoje jau gyveno apie 400 lietuvių. Maždaug pusė visų atvykusių lietuvių susitelkė Oklande, tačiau lietuviai įsikūrė ir kituose Naujosios Zelandijos miestuose – Velingtone, Kraistčerče, Danidine. Kaip rašo istorikas Egidijus Aleksandravičius savo knygoje „Karklo diegas“, „saujelė lietuvių iš DP stovyklų atsigabeno PLB principus ir diasporos vaizduotę[2]“. 1949 m. įkurta Lietuvių draugija, kuri 1951 m. buvo perorganizuota į Naujosios Zelandijos

lietuvių bendruomenę. „Mažytė lietuvių kolonija veikė pakankamai nuosekliai, laikydamasi tos tautinės krypties, kuri buvo skelbiama Lietuvių Chartos“.[3] Maždaug 1950–1958 m. leistas laikraštis „Naujosios Zelandijos lietuvis“, veikė lituanistinė mokyklėlė, tautinių šokių ansamblis, įsteigta lietuviškų knygų biblioteka. Kasmet švęsta Vasario 16-oji, Motinos diena, Joninės. Lietuviai, latviai ir estai buvo susibūrę į Baltijos klubą. Lietuvių enciklopedijoje rašoma, jog 1958–1959 mokslo metais studentai buvo susiorganizavę į Australijos lietuvių studentų sąjungos skyrių. „Jaunimas mokosi įvairiose mokyklose ar tarnauja pagal įsigytas specialybes“. Keletas jų įgiję ir mokslo daktaro laipsnį.[4]“

Naujosios Zelandijos lietuvių bendruomenė aktyviausiai veikė apie 6–9 dešimtmetį. Naujosios Zelandijos lietuviai aktyviai kėlė aneksuotos Lietuvos laisvės klausimą: dalyvavo ne viename proteste prieš Sovietų Sąjungą ir skelbė žinią apie tikrąją užgrobtos tėvynės padėtį. Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje užfiksuoti momentai, kai ta politinė Naujosios Zelandijos lietuvių veikla buvo itin ryški, matoma, reikšminga to meto visuomenėje, nors ir ne visada sulaukdavo atitinkamo atsako: „1956 Naujosios Zelandijos lietuvių bendruomenė Didžiosios Britanijos ministrui pirmininkui A. Edenui nusiuntė telegramą su prašymu per susitikimą su SSRS vadovybe nepamiršti okupuotos Lietuvos problemos. 1961 Naujosios Zelandijos lietuvių bendruomenė įteikė protesto laišką Brazilijos vyriausybei, uždariusiai Lietuvos ambasadą. 1974 Naujosios Zelandijos vyriausybei pripažinus Lietuvos (t. p. Latvijos, Estijos) aneksiją teisėta, Naujosios Zelandijos lietuvių bendruomenė nusiuntė protesto laišką šalies ministrui pirmininkui, vyriausybės kitiems nariams, opozicijos lyderiams, Naujosios Zelandijos visuomenę informavo apie Lietuvoje vykstančius žmonių persekiojimus, trėmimus, žmogaus teisių pažeidimus. 1988–90 Naujosios Zelandijos lietuviai šalies dienraščiuose skelbė straipsnius apie lietuvių tautos siekį atkurti nepriklausomą valstybę.“[5]

Ilgainiui dėl atstumų, santykinės šalies izoliacijos ta bendruomeninė veikla patyrė sunkumų, menko. Dauguma lietuvių išvyko į Jungtines Amerikos Valstijas, Kanadą, Australiją ir kitas šalis, tačiau tie, kurie pasiliko Naujojoje Zelandijoje, niekada neužmiršo savo šaknų bei gimtojo krašto.

Šiandien Naujosios Zelandijos lietuvių bendruomenė – aktyvi bei organizuota, tačiau nėra labai gausi, o veiklos barai labai panašūs į tuos, kurie buvo prieš daugiau nei penkiasdešimt metų. Pagrindiniai lietuvių susitelkimo taškai –

Oklande, Velingtone, Kraistčerče. 2007 m. gruodžio 9 d. buvo naujai įkurta arba, galima teigti, atkurta Naujosios Zelandijos lietuvių bendruomenė, kuriai vadovo Geraldas Sharrockas. Vėliau pirmininkais buvo Antanas Atkočaitis, Povilas Bartašiūnas, o šiuo metu – Dalia Kubiliūtė. Bendruomenę įteisinti oficialiai nuspręsta dėl to, jog Naujosios Zelandijos lietuviai jau buvo subrendę didesnei, platesnei veiklai. Lietuviai ir anksčiau kartas nuo karto rinkdavosi pabendrauti, stengėsi išlaikyti lietuvybę ir garsinti Lietuvos vardą Naujojoje Zelandijoje. Puikus pavyzdys – Lietuvos vėliava keletą metų Vasario 16-osios proga plevėsavo ant didžiausio Naujojoje Zelandijoje tilto Oklando centre ir tai ne kartą pritraukė ne tik aplinkinių, bet ir žiniasklaidos dėmesio.

Bene toliausiai nuo Lietuvos nutolusi Naujosios Zelandijos lietuvių bendruomenė turi apie 70 narių. Oficialioje *Facebook* Naujosios Zelandijos lietuvių bendruomenės grupėje minimi svarbesni bendruomenės gyvenimo įvykiai bei garbingi svečiai, aplankę bendruomenę: tai ir buvęs Lietuvos Prezidentas Valdas Adamkus, ambasadorius Egidijus Meilūnas, užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius, pianistė Mūza Rubackytė, pilotas Jurgis Kairys, „Tūkstantmečio Odisėjos“ jūreiviai. Taip pat Naujosios Zelandijos lietuviai turėjo progos susitikti su Lietuvos jaunių krepšinio komanda, irkluotojais, kalnų bėgikais, buriuotojais, kurie yra atstovavę Lietuvai čia organizuotuose pasauliniuose čempionatuose. 2009 m. Lietuvos vardas paminimas Rudolfo Gopaso dailės parodoje, skirtoje pirmųjų karo pabėgėlių atvykimui prieš 60 metų paminėti. 2015 m. Oklende taip pat buvo surengta fotomenininkų Donato Stankevičiaus, Mindaugo Kavaliausko ir Edžio Jurčio fotografijų paroda.

Šiandien aktyviausiai veikia tik Oklando lietuviai. Kituose N. Zelandijos miestuose lietuviai susitinka ir bendrauja asmeniškai ir jokių formalių renginių neorganizuoja. Aktyvus yra tik mažas būrelis, bet kiti prisijungia kada gali. Į renginius susirenka apie 20-30 lietuvaičių. Jei tai kultūrinis renginys, tada pritraukia ir draugų. Tradicinės progos susiburti yra Vasario 16-oji, Kovo 11-oji ir Liepos 6-oji. Pagal galimybes švenčiamos šv. Velykos, kai kartu susiburiama tradiciškai marginti kiaušinių, rengiami piknikai, o per Jonines žaidžiami įvairūs žaidimai, kuriami laužais ir giedama Tautiška giesmė. Lietuviai įsijungia į įvairias šalies akcijas, bendradarbiauja su vietos valdžia. Dažnai lietuvių organizuojamose renginiuose dalyvauja vietos žmonės, įvairių šalių ambasadoriai. Lietuviai taip pat yra inicijavę Baltijos kelio paminėjimą Oklande kartu su Latvijos ir Estijos bendruomenių atstovais.

Per daug metų bendravimo poreikis ir žmonių aktyvumas kiek keitėsi, bet Naujosios Zelandijos lietuviai ir toliau įžvelgia tokios bendrystės prasmę, tėvams rūpi, kaip išsaugoti ir perduoti vaikui savo tapatybę, kalbą, tam naudojamasi įvairiomis iniciatyvomis, diskutuojama.

Įdomi iniciatyva „Biblioteka Aotearoa“ – lietuviškų knygų biblioteka Naujojoje Zelandijoje. Tai *Facebook* įkurta grupė, kur žmonės gali skolinti knygas vieni kitiems, tik reikia pačiam susitarti, kur ir kada pasiimti, perduoti, atiduoti knygą. Bendruomenės sutarimu, lietuviškos knygos turėtų keliauti pas kitus skaitytojus bent kas porą mėnesių, kad prieinamos būtų platesniam ratui žmonių. Taip pat grupėje dalijamasi naudingais patarimais, informacija, kur internete, kokiose bazėse dar galima rasti lietuviškų knygų. Kaip rašoma *Facebook* „Biblioteka Aotearoa“ grupėje, čia yra bandomasis bibliotekos variantas, kuris bus tobulinamas skaitančios Naujosios Zelandijos lietuvių bendruomenės.

Dar viena įdomi, sveikintina iniciatyva – šių metų liepos mėnesį lietuvių bendruomenės Naujojoje Zelandijoje sumanymu Oklande surengtas pirmas lietuviškų filmų festivalis. Imtis lietuviško kino festivalio idėjos paskatino čia surengti sėkmingi italų, prancūzų, britų, filmų festivaliai. Iniciatyvos organizuoti renginį ėmėsi Naujojoje Zelandijoje gyvenanti teatro režisierė Eglė Šimkevičiūtė-Kulvelis, daug palaikymo sulaukta iš garbės konsulo Algio Johno Mako ir visos lietuvių bendruomenės Naujojoje Zelandijoje, nemažai prie festivalio organizavimo prisidėjo Užsienio reikalų ministerija ir „Globali Lietuva“. Festivaliui atrinkti įsimintiniausi pastarųjų kelerių metų filmai, kurie buvo apdovanoti ir įvertinti Lietuvoje ir užsienyje. Naujosios Zelandijos kino mėgėjai galėjo pamatyti tris trumpametražius animacinius filmus vaikams – Igno Meilūno ir Marijos Razgutis „Matildą ir atsarginę galvą“, Gedimino Šiaulio ir *PetPunk Lab* „Kaukus“ ir Urtės Oettinger ir Agnės Adomėnės „Pieno barą“. Dokumentinių filmų programoje auditorijos dėmesio sulaukė Mindaugo Survilos darbas apie Lietuvos gamtą „Sengirė“ ir Giedrės Žickytės „Šuolis“, kuriame pasakojama unikali, plačiai pasaulyje nuskambėjusi istorija apie lietuvio jūreivio Simo Kudirkos „šuolį į laisvę“. Vakaro akcentu buvo pasirinktas ne vieną apdovanojimą pelnęs lietuvių režisieriaus Karolio Kaupinio kino filmas „Nova Lituania“. Po filmų vyko tiesioginė vietinių kino kritikų diskusija su filmų kūrėjais. Šis renginys pritraukė ir vietos gyventojų, ir Naujojoje Zelandijoje gyvenančius lietuvių, kuriems tai buvo ir puiki proga vėl kartu susiburti. Kadangi festivalis sulaukė daug dėmesio ir palankių atsiliepimų, kitąmet jį tikimasi vėl suorganizuoti Žinia apie unikalų lietuvišką

kiną pasklido po šalį ir organizatoriai džiaugėsi galėdami taip reprezentuoti lietuvišką kultūrą čia, Naujojoje Zelandijoje.

Šios nedidelės, bet reikšmingos lietuvių bendruomenės pasaulyje veiklą norėtųsi reziumuoti istoriko profesoriaus Egidijaus Aleksandravičiaus žodžiais apie lietuvius Naujojoje Zelandijoje: „Lietuvių gyvybės ženklai čia leidžia it karklo diegui įsikabinti istorinei atminčiai ir neužmiršti, kur mūsų būta ir kur mūsų esama.“[6]

[1] Naujosios Zelandijos lietuviai, *Lietuvių enciklopedija,* t. 20, Bostonas, 1960, p. 86.

[2] Aleksandravičius Egidijus, Karklo diegas, p. 527.

[3] Ten pat, p. 528

[4] Naujosios Zelandijos lietuviai, Lietuvių enciklopedija, t. 20, Bostonas, 1960, p. 86.

[5] *Naujosios Zelandijos lietuviai* (2018), [interaktyvus], [žiūrėta 2021 m. spalio 10 d]. Prieiga per internetą: < https://www.vle.lt/straipsnis/naujosios-zelandijos-lietuviai/

[6] Aleksandravičius Egidijus, Karklo diegas, p. 527.

Projektas „Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

www.pasauliolietuvis.lt

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nekeisti straipsnio pavadinimo, nurodyti informacijos šaltinį, autorių ir projekto pavadinimą.